

SANT ANDREU DE PORRERES. HISTÒRIA D'UNA RESTAURACIÓ

Miquel Dorca, Tura Clarà, Joan Corominola

HISTÒRIA

Sant Andreu de Porreres està situat a la riba esquerra de la riera de la Vall del Bac, just sota el Puig Ou. Per a arribar a l'ermita cal agafar un camí forestal que surt sota el Pagès, on la riera de Sant Andreu aporta les seves aigües de la Vall del Bac, i que poc a poc s'enfila per la muntanya.

La primera menció que trobem del lloc és de l'any 904. Poc després, en el 946, l'indret era reconegut com a límit d'una finca que termenejava amb St. Feliu del Bac, que Golfret va llegar al monestir de Sant Pere de Camprodon, essent un dels executors d'aquesta donació Fruela. No hem de buscar gaire més per trobar una altra anotació: la del bisbe Miró de Besalú, que amb motiu de la fundació del monestir de Sant Pere de Besalú, va fer donació d'aquesta església, amb tots els drets que se'n derivaven, segons consta en l'escriptura: *in locum qui dicitur Porrarias, Ecclesiam in honori Sancti Andreae*.

Un any més tard, el 978, en un document semblant a l'anterior, el mateix bisbe confirma les donacions, especificant els horts, casals, pastures, boscos, aigües, molins... alhora que afrontava l'església: a ponent amb un altre anomenat *Porrerola vel in alode Sancti Johannis*; al nord amb Bolós; a llevant amb Avellana Corba i *Llongària*; i al sud amb la riera de la Vall del Bac.

Sabem per una butlla del papa Sergi VI datada el 1011, atorgada a favor del monestir de Santa Maria de Ripoll, que el dit monestir tenia propietats o alous dins del terme de Porreres. Trobem una menció de Porreres, també, dins la relació d'esglésies que contribueixen amb el delme al sosteniment de les croades dels anys 1278 i 1280.

Durant la primera visita pastoral que va realitzar el bisbe Gastó de Montcada, el 1329, aquest va ordenar que es cobrís l'església fent un teulat. Uns anys més tard, el 1362, és esmentada en el Llibre Verd del capítol de Girona, així com en els nomenclàtors de la diòcesi gironina del final de segle, on és consignada com a *Ecclesia parochialis Sancti Andree de Porrariis*.

L'any 1696 el bisbe Pontic també manà reparar l'església i els incensers. N'era rector Mn. Joan Gatí. Ell tot sol tenia cura de la parròquia i de totes les seves sufragànies, Sant Feliu del Bac, Sant Miquel i Santa Maria de Sa Cot (ara, Llongarriu). El mateix bisbe Pontic, en una segona visita realitzada el 1698, va manar fer una urna pel monument de Setmana Santa explicant com havia de ser

feta: folrada per dins i tenir pany i clau. Les despeses havien de ser cobertes per tots els feligresos de la parròquia i pels de les esglésies sufragànies, donat que només a Sant Andreu es celebraven les funcions de Setmana Santa. També manà fer un calze amb una patena i una bossa de corporals.

Un altre prelat que la va visitar fou el bisbe Tabarner, el qual va fer-hi dues estades. La primera el 1703, trobant a la parròquia la reserva eucarística en custòdia de plata, l'aigua de batejar en un dipòsit d'aram i els Sant Olis en una capsa de plata ben separats en tres compartiments. En aquesta època el rector continuava essent Mn. Joan Gatí, que hi residia i continuava duent ell tot sol la parròquia i les sufragànies. En l'acta de la visita s'hi registren onze peces entre ornaments i objectes. Només calia adquirir una casulla vermella i fer daurar la patena. La se-

Vista de Sant Andreu l'any 1970

gona visita la va fer el 1717, llavors el rector era Mn. Pere Vila. Es registren dotze peces de culte. En aquesta ocasió va manar reparar les crismeres i el copó per als viàtics i comprar candeles amb el seu platet. Ordenà, també, que els pagesos donessin una mica de blat de llurs collites al rector i que aquest resés la Passió per a conjurar les tempestes.

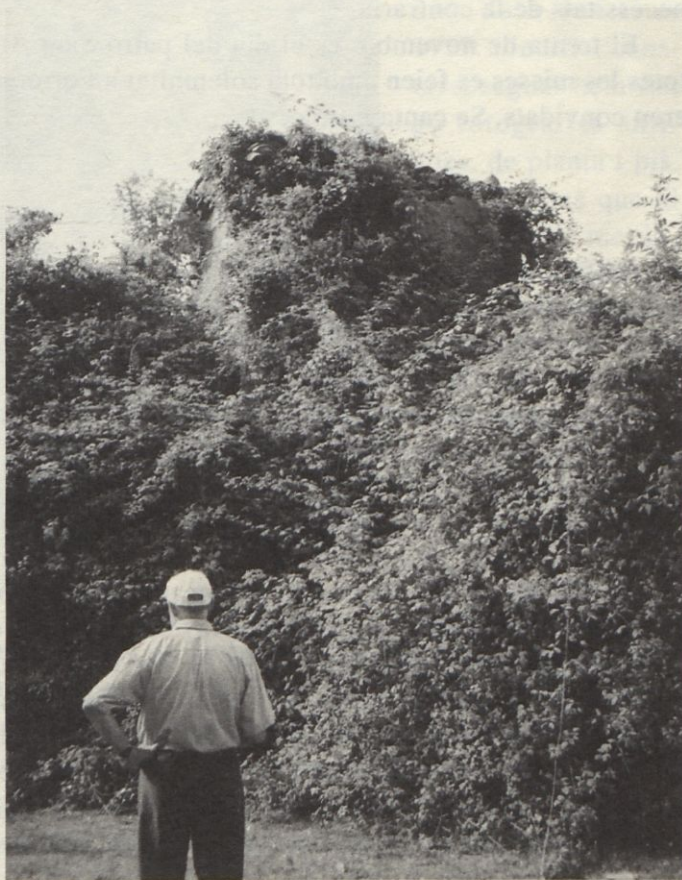
En el 1738 hi torbem un nou altar dedicat al Sant Crist. El visitador va encarregar que s'allargués l'església per la part del presbiteri rompent l'arc triomfal i que es construís una sagristia amb una porta que donés al presbiteri a més d'una capella fonda. Va ordenar també un torn de rectors que calia con-

extraordinàries i que havien de suplir el rector de Sant Andreu en cas d'absència o de malaltia; en primer lloc el de Bolòs, després el de Sant Pau de Segúries, en tercer lloc el de Pera, en quart lloc el de Beget i per últim el de Castellar. En cas de necessitat, seria a voluntat del rector.

L'any 1776 era rector Mn. Jaume Roselló, el qual en prengué possessió l'any 1754 però tenia molt mala salut i es retirà a Sant Feliu de Guíxols. La parròquia va ser duta pels vicaris que hi havia. Un d'ells, en Pau Comalat, portà a terme moltes millores, de les quals redactà un pla per dur-les a bon fi. Cal destacar l'adquisició d'una Veracreu de Plata, pagada en una part amb diners que eren de la capella de Santa Magdalena, i d'una altra amb una capta que es va fer en temps de batre, fins a arribar a cinquanta lliures. També va adquirir *lo sol de una custodia de Plata a Fillol*, argenters d'Olot que va ser pagada amb el censal amb el qual Isidre Llongarriu havia fundat la Il·luminària de Corpus, per la qual cosa comptava amb el permís del bisbe quan es va comprovar que els fidels portaven la cera suficient per al culte. Quan es va fer la visita hi trobaren dos altars i la sagristia ja estava construïda.

El visitador, en el 1858, va manar que en els llibres parroquials no s'utilitzessin abreviacions, i també que es tragués l'estable per animals que es va habilitar en un local proper a l'església. També va manar construir una església nova al centre de la parròquia. Aquesta església ja estava projectada des de 1818 i mai es va dur a terme.

Conservà fins als primers anys del segle XX una talla romànica de la Mare de Déu, del segle XII, la qual es va extraviar l'any 1936, quan l'església va deixar de tenir les funcions parroquials, que foren assumides per la de Sant Miquel de la Torre.

Sant Andreu abans de la primera neteja el mes d'agost de 2000

LES FESTES

El dia de Sant Pere Màrtir, el 29 d'abril, es feia la benedicció dels Rams i Garrots durant la missa matinal. I a l'igual que el dia de Sant Marc abans de l'ofici es feia una processó que segons diu la consuetud *sol haberi bastant gent o concurs*.

El segon diumenge d'agost es celebrava el Roser de la Vall del Bac. Es feia un ofici a l'altar del Roser. Mn. Espuña, que fou el rector des del 1904 fins al 1912, en un inventari d'objectes de valor que hi havia a les esglésies de la vall, ens va descriure una imatge de fusta del segle XII, que com ja hem dit es va perdre durant la guerra civil. En sortir de l'ofici, els pabordes demanaven llicència per a ballar el contrapàs a l'era, la minyona tenia el primer ball i en acabar es donava beguda als músics. Els quatre pabordes donaven a la confraria un tortell cada ú i aquests eren venuts a l'encant per tal de poder fer caixa i fer front a les necessitats de la confraria.

El trenta de novembre és el dia del patró Sant Andreu Apòstol. Aquest dia totes les misses es feien amb tota solemnitat a Porreres i tots els rectors veïns hi eren convidats. Se canta Latino.

L'EDIFICI

Edifici romànic d'una sola nau amb absis semicircular a llevant, reforçat per dos contraforts, alçats en època moderna, un dels quals va cegar la finestra de doble esqueixada oberta al mig de l'absis. En la recent restauració, aquesta ha quedat novament a la vista. La part exterior de l'absis és resseguida per una cornisa sostentada per mènsules. L'aparell d'aquesta zona de l'edifici, ordenat en filades està format per petits carreus força regulars.

A la banda de migdia hi ha la porta d'entrada al temple, encara que segons sembla inicialment aquesta era a ponent. A sobre la porta hi podem veure un fris sostentat per mènsules, algunes de les quals són esculpides. El campanar d'espadanya va ser reformat i convertit en campanar de torre amb teulat a dos vessants. A l'interior se li van fer varies reformes. La sagristia es va obrir just abans del començament de l'absis a la paret sud. En un dels seus angles hi havia una pica que semblaria una part de l'antiga ara. Aquesta sagristia, de construcció molt posterior a l'església, ha estat enderrocada en la darrera restauració del temple. En les parets laterals s'obriren dos altars encarats, un dedicat a la Verge Maria, en el cantó nord i un altre al sud, dedicat al Sant Crist. A ponent hi trobem una escala dins la paret que porta a un petit cor fet amb cabirons i llates de cor de roure. La pica baptismal estava aparedada i tancada. Actualment ha desaparegut.

Sala trobada durant les obres de restauració.

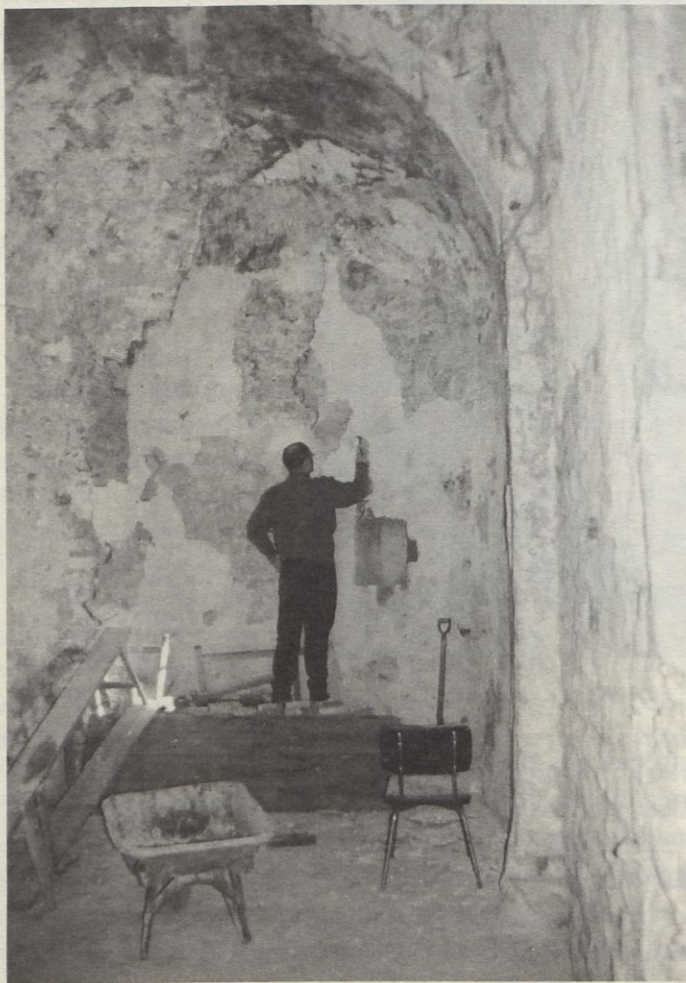
les restes d'una galeria amb balcons de fusta, una cambra amb vestidor i una comuna que tenia la patriòtica inscripció de *Can Felip*. La cambra estava situada sobre la sagristia i li feia de paret el mur de l'església. Com a curiositat comentarem que a sobre el teulat de l'església, al costat del campanar hi havia, i encara s'hi manté, el forn de la casa. A la banda de ponent quasi fent cantonada amb la paret sud, encara s'hi poden veure un parell d'arcades, una de les quals dóna a un passadís que mena a la porta de l'església.

A tot el voltant de l'església es va anar construint la rectoria que segurament s'edificà en diverses fases. Abans de l'últim enfonsament que hi va haver, s'hi podia veure poca cosa de l'estructura interior. L'entrada principal era a tramuntana. La llinda de la porta té una data inscrita: 1757. L'edifici constava, segons hem vist en fotografies antigues, de planta i pis. Per les restes que hi hem trobat, menjadores, etc., i pel que ens han explicat, a la planta baixa hi havia una cort.

De la planta superior no queda res que ens indiqui com estava compartimentada llevat de la part de migdia on quedaven

LA RESTAURACIÓ

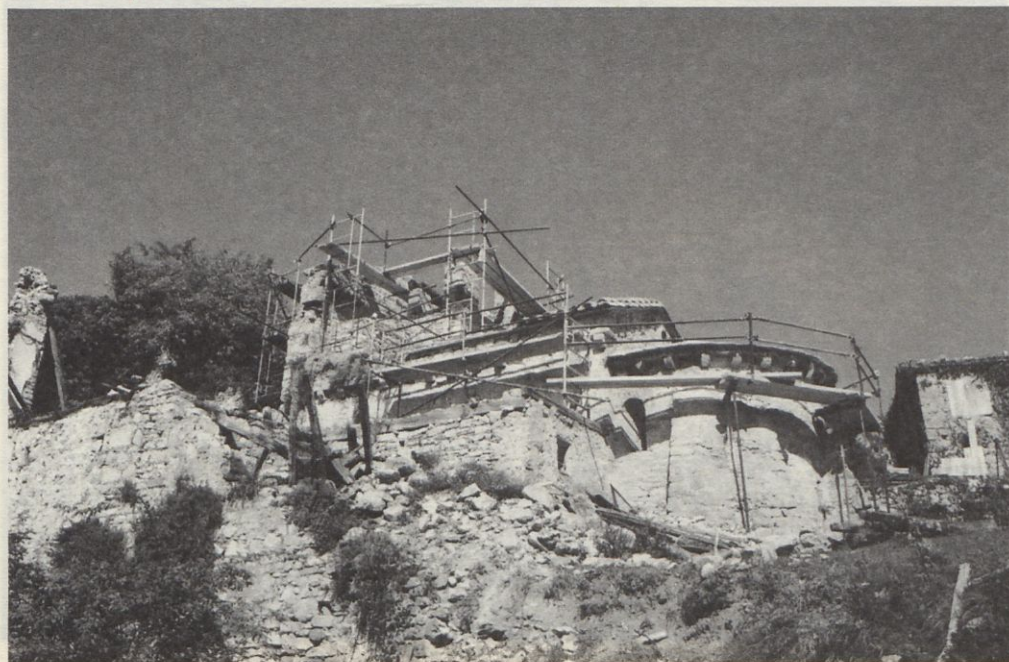
Poc després de la Guerra Civil, els estadants de la masoveria, van abandonar la casa de Porreres. Com sempre passa en aquests casos, quan ningú viu en una casa, aquesta es va deteriorant fins que s'ensorra. I això és el que li va passar a Sant Andreu de Porreres després de seixanta anys de no viure-hi ningú. A principis de l'actual mil·lenni Sant Andreu era tota una bardissa. La masoveria, que havia integrat l'església dins la seva estructura, es va enfonsar a sobre del temple, de tal manera que, degut a l'apilonament de runes que hi havia, no era possible entrar al temple per la porta, i calgué fer-ho, el dia del primer camp de treball, per

"Cates" del Servei de Bens Mobles de la Generalitat de Catalunya.

l'obertura del cor que comunicava amb la casa. Un excursionista indignat pel lamentable estat del temple, es va posar en contacte amb l'associació Amics de l'Alta Garrotxa per tal de reprendre les actuacions d'èpoques anteriors i enfocar la recuperació de l'església. Amb aquest objectiu, es revifà l'associació, que feia temps que no duia a terme cap obra important, i es començaren a organitzar els primers camps de treball, inicialment per a netejar els entorns i descobrir sota la bardissa i la runa, l'edifici romànic. Un cop fetes les primeres actuacions hom contactà amb la Diputació de Girona i concretament amb l'arquitecte Lluís Bayona per tal que

aquesta institució es fes càrrec de la restauració. Al cap de poc, tinguérem el projecte i actualment ja s'ha realitzat la primera fase. Aquesta, contempla refer totalment el teulat de la nau i el del campanar de torre, molt modificat. També preveu la conservació i consolidació d'algunes de les parets més significatives de l'antiga masoveria per tal de mantenir el record de l'edifici que en el seu moment incorporà l'església a la seva estructura. El forn de pa de la casa es va construir sobre del teulat del temple i en el projecte es manté en el seu lloc, com a record d'aquesta simbiosi. S'ha rebaixat un dels contraforts de l'absis per tal de desencegar la finestra central així com també s'ha obert la de doble esqueixada de la paret de ponent, la qual també estava tapada. També es preveu el repicat de les parets interiors del temple, respectant i fixant les pintures i restes de pintures que hi ha. La restauració dels dos altars laterals és una altra de les prioritats. Es consolidarà el cor, refent els cabirons i les llates malmeses, a més del tractament amb fungicides de la fusta. Se suprimirà la sagristia adossada a l'església i que era d'època molt posterior a l'edificació del temple. Finalment es projecta aixecar tot el terra i recol·locar les toves ceràmiques sobre un llit de sorra compactat. Per a fer aquest aixecament del terra, s'ha demanat el suport d'un equip d'arqueòlegs, ja que l'existència de, com a mínim tres tombes, fan necessari un aixecament guiat, de cares a la possible troballa de restes i del terra romànic original.

Obres de restauració realitzades per la Diputació de Girona.

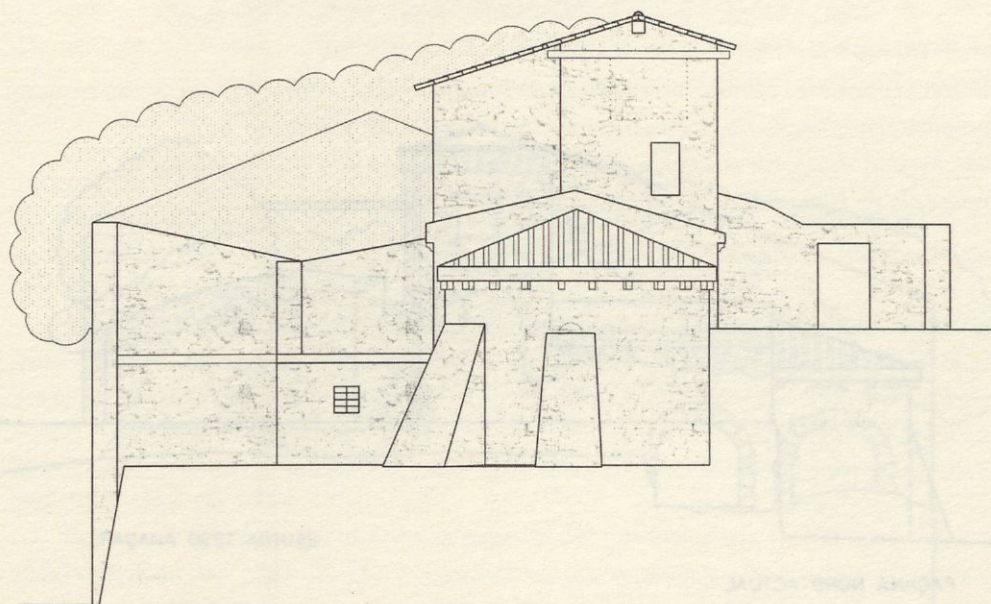
Cal afegir que de resultes de l'inici d'aquesta restauració, es va signar un conveni entre els Amics de l'Alta Garrotxa, el Consorci per a la Protecció de l'Alta Garrotxa i el Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Delegació d'Olot-Ripollès) per tal que aquesta darrera entitat elaborés un diagnòstic de tots els edificis singulars de l'Alta Garrotxa. Aquest estudi es va presentar a la premsa el dia 22 d'octubre de 2003 i suposarà una eina clau que marcarà l'actuació de totes les administracions, en la preservació del patrimoni.

Al marge de la restauració física dels edificis hom planteja la revitalització humana dels indrets restaurats, de tal manera que es procurarà refer els aplecs, en molts casos ja oblidats. Es proposarà a les diverses associacions que apadrinin les esglésies restaurades per tal que en tinguin cura i hi donin l'alè humà sense el qual res no té sentit.

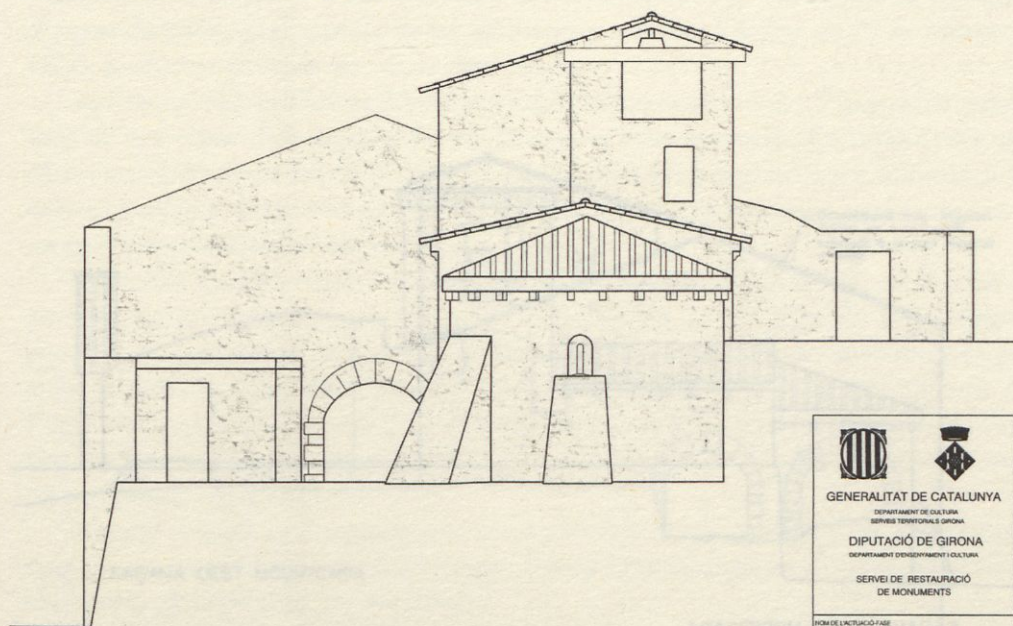

Aplec de Sant Andreu de Porreres d'any 2003. El primer un cop finalitzades les obres de restauració.

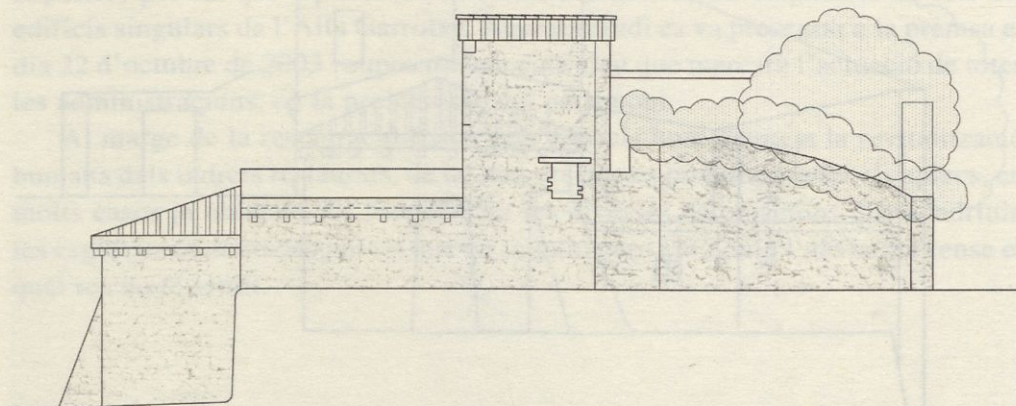

FAÇANA EST ACTUAL

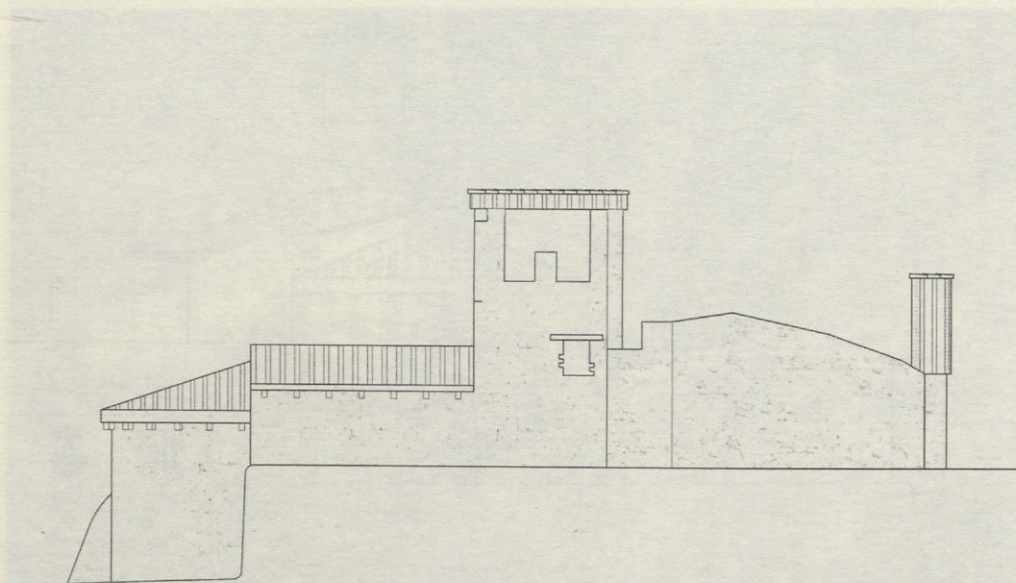

FAÇANA EST MODIFICADA

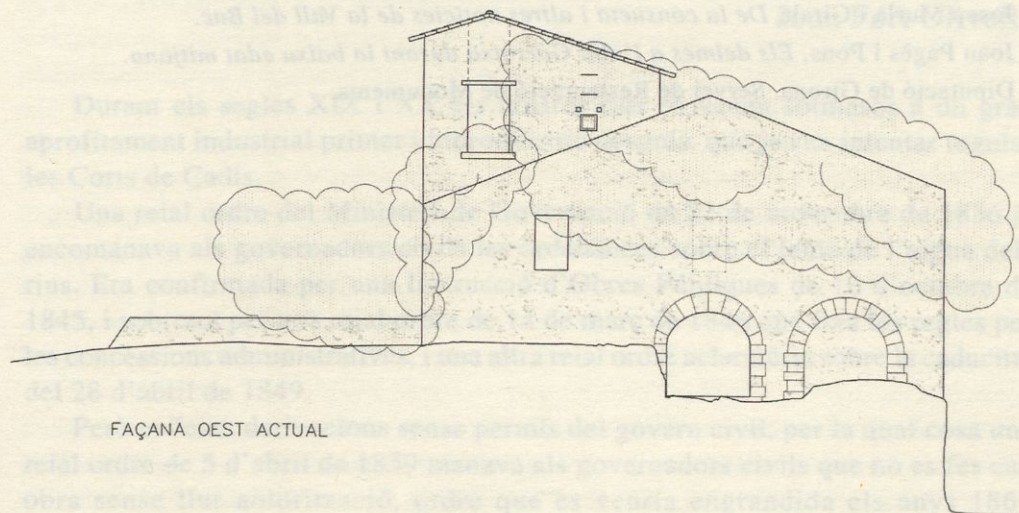
	
<p>GENERALITAT DE CATALUNYA DEPARTAMENT DE CULTURA SERVEIS TERRITORIALS GIRONA</p> <p>DIPUTACIÓ DE GIRONA DEPARTAMENT D'ENVIRONMENT I CULTURA</p> <p>SERVEI DE RESTAURACIÓ DE MONUMENTS</p>	
<p><small>FORM DE L'ACTUACIÓ / FASE</small></p>	
<p>PROJECTE DE REHABILITACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE SANT ANDREU DE PORRERES</p>	
<small>MUNICIPI</small>	<small>VALL DE BANYA</small>
<small>CONARCA</small>	<small>IGARRICOLA</small>

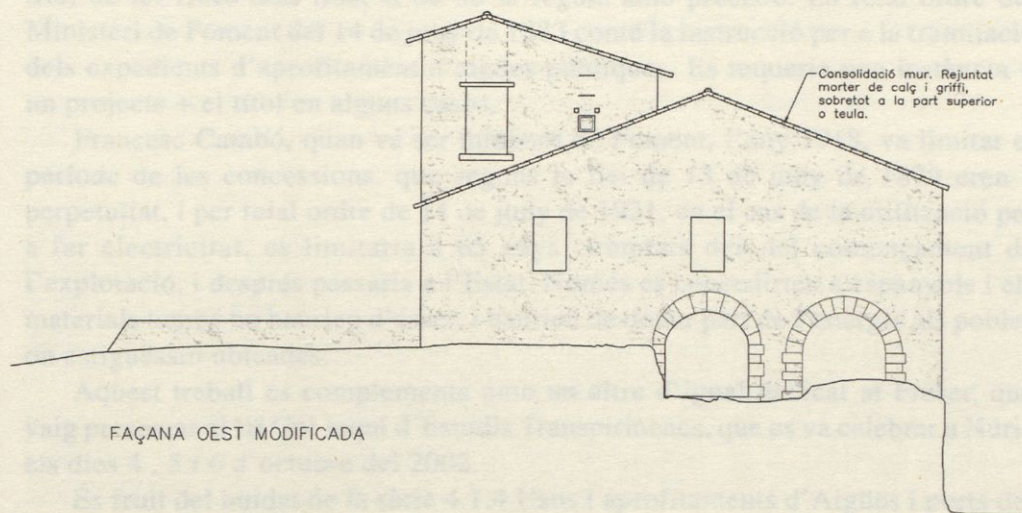
FAÇANA NORD ACTUAL

FAÇANA NORD MODIFICADA

FAÇANA OEST ACTUAL

FAÇANA OEST MODIFICADA

BIBLIOGRAFIA

Arxiu Diocesà de Girona.

Ramon Llongarriu i Montsalvatje, *Temps de lleure a la Vall del Bac (rosers, festes i aplecs)*.

Josep Murlà i Giralt, *De la consuetud i altres notícies de la Vall del Bac*.

Joan Pagès i Pons, *Els delmes a l'alta Garrotxa durant la baixa edat mitjana*.

Diputació de Girona, Servei de Restauració de Monuments.